

Rozhovor s autorem názvu časopisu Tomášem Novotným

K PROJEKTU DINGIRU JSEM BYL ZPOČÁTKU SKEPTICKÝ

Jitka Schlichtsová

Doc. ThDr. Tomáš Novotný (*1952) je religionista a biblista, který působí na katedře filozofie Filozofické fakulty Ostravské univerzity. V současné době se věnuje především judaistice a hudbě, ale v 90. letech byla v centru jeho studia nová náboženská hnutí. Do časopisu *Dingir* intenzivně přispíval zejména v prvních letech jeho existence, je dokonce původcem jeho názvu, a i v současnosti je občasným příspěvatelem jak tištěného *Dingiru*, tak i rubrik v internetové službě *Náboženský infoservis*.

Vzpomenete si, jak to vlastně celé začalo? Bylo od začátku záměrem vydávat popularizačně-odborný časopis, nebo byly původní ambice jiné?

Vzpomínám si zcela jasně, jak jsme seděli s mým švagrem Zdeňkem Vojtíškem v kavárně a on mi vyprávěl o svém snu vydávat religionistický časopis. Přiznávám, že jsem byl k tomuto projektu velice skeptický a domníval se, že není možné, aby bez zázemí nějaké instituce mohl z finančních důvodů delší dobu vycházet. Ale zjevně se Zdeňkovi Vojtíškovy podařilo nemožné a *Dingir* už vychází 25 let. Snad je to možné jen díky tomu, že svým charismatem a vytrvalostí získal velkou řadu spolupracovníků.

Kdo stál kromě Vás a šéfredaktora Vojtíška u zrodu časopisu?

Pokud si dobře vzpomínám, tak to byli zpočátku především kolegové zapojení do Společnosti pro studium sekt a nových náboženských směrů. Vybavuje se mi asi hlavně Ivan Štampach, Prokop Remes, páter Opatrný a jistě i někteří jiní.

Jak dlouho jste byl členem redakční rady Dingiru? Dnes už jím nejste. Změnilo se nějak Vaše oborové zaměření?

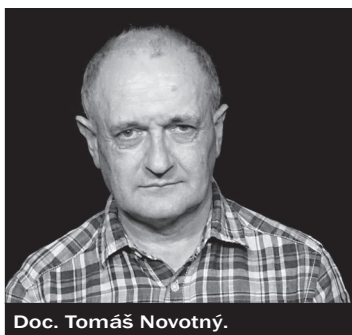
Jelikož jsem člověk, který si nepamatuje ani data narození svých vnoučat, tak není překvapivé, že na první otázku nejsem schopen odpovědět. Ale jistě není problém to např. ve starších číslech *Dingiru* dohledat. Pro to, že už nejsem členem redakční rady, jsou hlavně dva důvody: Jednak se v posledních letech daleko více než novým náboženstvím (přestože o nich stále přednáším) věnuji svým dvěma původním oblastem zájmu: judaismu a hudbě, a následným logickým spojením pak židovské hudbě. V devadesátých le-

tech jsem se tak mnoho věnoval novým náboženstvím, protože v naší zemi bylo velice málo odborníků, kteří by mohli o této oblasti přednášet nebo i poskytovat různým orgánům odborné konzultace. Postupem času vyrostla řada nových a výborných badatelů, kteří se této oblasti věnují, a tak si myslím, že už nejsem příliš potřeba. Druhým důvodem je to, že působím v Ostravě. A zvláště od té doby, co jsem ukončil své paralelní působení na Univerzitě Karlově, je každé dojíždění na setkání a porady daleko obtížnější.

Slyšela jsem, že to vy jste autorem nápadu pojmenovat časopis Dingir. Jak se název časopisu hledal?

Ve svém životě jsem se ve spojitosti se starozákonním bádáním věnoval s velkým nadšením i klínopisu. A tak, když se hledal název pro časopis věnující se náboženské scéně, mě napadlo využít tzv. ideogram z klínového písma, který v tomto velice složitém systému avizuje, že bude následovat něco spojené s božstvím, např. konkrétní jméno boha. A výhodné mi připadlo i to, že se tento ideogram mohl stát svojí jednoduchou grafikou i logem časopisu. V jednotlivých jazycích Mezopotámie se tento ideogram vyslovoval různě, ale v původním použití v sumerštině se vyslovoval „dingir“. Proto jsme toto slovo zvolili za název časopisu věnujícího se náboženstvím v nejrůznějších variantách.

Vzpomenete si na přípravu úplně prvního čísla? Jak jste hledali témata a získávali materiál?

Doc. Tomáš Novotný.

Hlavní kredit – jako ostatně u všeho spojeného s *Dingirem* – je nutné přičíst Zdeňku Vojtíškovy. To on nás vždy žádal o články, aktuality a jiné příspěvky. A u prvního čísla samozřejmě hrálo roli i to, co měl právě

každý z nás po ruce, nebo čím se právě zabýval.

Dingir začal vycházet v roce 1998. Po revoluci začínaly v Česku působit mnohé náboženské společnosti, které dříve nemohly, a lidé objevovali úplně nové náboženské myšlenky. Vzpomenete si na nějaké tehdejší „guriózy“? Připadalo Vám tehdy na náboženské scéně něco skutečně bizarní?

Ne, nic takového, co by mi přišlo natolik „guriózní“, abych na to vzpomínal ještě teď po letech, si nevybavuji. A pokud se mi něco takového vybaví, tak to není možné bez zkruslení v pouhých několika větách vylíčit.

Vzpomínám si na Váš rozhovor s Ma Anand Sheelou, někdejší sekretářkou Bhagvána Radžníše a hybnou silou celého jeho hnutí, hned v prvním čísle Dingiru. Jak jste se s ní spojil? Jaké to setkání pro Vás bylo?

Sheela je velice zajímavá osoba a to, čeho dosáhla pro svého guru Bhagvána, je svým způsobem velice obdivuhodné. Poprvé jsme se osobně setkali, když jsme se za ní se švagrem Zdeňkem Vojtíškem vypravili do Švýcarska. Od té doby jsme se se Sheelou potkali ještě mnohokrát. Několikrát se přijela i do Ostravy setkat

s mými studenty. A pravidelně se do mých hodin připojuje přes ZOOM, když přednáším o Bhagvánovi.

Dnes nese *Dingir* podtitul „religionistický časopis o současné náboženské scéně“ a slovu sekta se v odborném diskursu snažíme někdy až úzkostlivě vyhýbat, ale v době svého vzniku to byl „časopis o sektách, církvích a nových náboženských hnutích“ a slovem „sekta“ se v něm nešetřilo. Jak vnímáte tento posun? Myslíte, že jsou nějaká společenství, která si toto označení zaslouží i dnes navzdory odborné korektnosti?

Já osobně mám nejraději a považuji za nejvýstižnější termín „totalitní náboženské společnosti“. V praxi ale vždy v první přednášce kurzu o nové religiozitě studentům vysvětluji, že sice termín sekta není považován za zcela korektní, ale že ho budu při přednáškách používat v zájmu zjednodušení a ušetření času.

Co pro Vás tedy slovo „sekta“ znamená? Jak pro sebe definujete „totalitní náboženské společnosti“? V čem se liší od pojmu „nová náboženská hnutí“?

Sekta mi připadá jako jednoduchý termín, kterého bych se v běžné komunikaci nebál. Nová náboženská hnutí je takový opatrný termín, který však může v sobě zahrnout cokoli, co třeba může být i hodně dobré a užitečné. Rozhodně by do něj mohla být zařazena např. nejrůznější vysokoškolská křesťanská hnutí nebo hnutí na pomoc středoškolské mládeži. Na druhou stranu mi připadá kuriózní pod toto označení zařadit třeba mormony, kteří působí už skoro dvě stě let.

Myslím si, že termín „totalitní náboženská společnost“ jde k jádru věci, alespoň z mého pohledu. Domnívám se, že patří ke svobodě jednotlivce věřit tomu, čemu chce. Pokud ovšem zpozorujeme manipulaci a ovládání, tak bychom měli zbystřit a třeba se i zastat. A nezáleží na tom, zda se jedná o náboženskou společnost, nebo třeba i o pověstné „šmejdy“.

Na Slovensku vychází obdobně zaměřený časopis *Rozmer*. Znáte ho? Dokázal byste ty dva časopisy srovnat?

Rozhodně se necítím kvalifikovaný hodnotit tento časopis (a ostatně ani ne *Dingir*), přestože jsem tam i v minulosti přispíval. Pokud však mám říct svůj do-

⇒ *Dokončení je vpravo v rámečku.*

PROČ MAJÍ MÁRY JEN DVĚ TYČE A CHUPA ČTYŘI?

Tomáš Novotný, *Ani v ráji není dobré být sám*, Praha: Karmelitánské nakladatelství 2022, 156 stran.

Příslíví o seznamování, svatbě, manželství a příbuzných tématech shrnul hebraista a religionista Tomáš Novotný do už druhé knihy o příslovích v jazyce jidiš. První byla *Moudrost v jidiš příslovích* a recenze na ni vyšla v *Dingiru* přesně před rokem. Jedna oblast první knihy je tedy v té druhé popsána daleko podrobněji.

Stavba knihy je podobná: Novotný uvádí a vtipně komentuje jednotlivá přísloví, takže čtenář se nejen pobaví praktickou i hlubší lidovou moudrostí, ale zábavným způsobem se dozví řadu reálií z běžného života Židů. Třeba o svatbě: ta se odehrává pod chupou, jednoduchým baldachýnem na čtyřech tyčích, který připomíná stan, do nějž byla uváděna nevěsta v biblických časech. A protože přísloví jsou laskavá i šízravá, optimistická i sarkastická, povzbuzující i tvrdě realistická, může se také dozvědět skeptickou odpověď na otázku v titulku této recenze: „Protože na marách se pohřbívá jen jeden člověk, pod chupou dva...“

Z přísloví a hutného výkladu vystupují živé reálie i o dalších okolnostech společného života mužů a žen: o šadchenovi (dohazovači) a jeho práci, o namlouvání, o klezmerových hudebnících na svatbách, o rituální očistě žen i mužů v mikve, o obřizce narozených synů, o rozvodu a o dalších tématech. Takže například otázku předmanželského sexu jednoduše řeší přísloví „Nejez chalu před Mojce“.

jem, tak mi připadá, že *Rozmer* je dost vázaný na církevní prostředí a daleko „zbožnější“ než *Dingir*, který se opírá spíše o akademickou scénu.

Chtěl byste něco doplnit závěrem?

Předně samozřejmě přeju *Dingiru*, aby mohl ještě po mnoho dalších let vykonávat užitečnou práci v informování veřejnosti o náboženské scéně. A samozřejmě by mě těšilo, kdyby se mu podařilo

Novotný ho vysvětluje takto: „Chala je sobotní chléb podobný naší vánočce a Mojce je požehnání, které se musí říkat před požitím chleba. A jako se nesmí chléb ani okusit, než se řekne požehnání, tak by se neměly některé věci okoušet, než proběhne obřad pod chupou.“

Poklad přísloví v knize pochází od aškenázských Židů, tedy těch, kteří tradičně žili v německých zemích a na východ od nich. Je proto užitečné i hezké, že u každého přísloví je uvedeno i jeho znění v jidiš, přepsané do latinky. A protože jidiš obsahuje množství slovanských slov, čtenář si často připomene, jak moc je židovská tradice spojena i s naší zemí a jak velká je škoda jejího fatálního oslabení v minulém století.

Nová kniha Tomáše Novotného působí velmi příjemně nejen obsahem, ale i grafickým provedením. Slabinou jsou ilustrace: jsou nevýrazné, jakoby dětské a s velmi malou snahou přizpůsobit se židovskému tématu knihy.

U hebraisty a judaisty také překvapí anglický přepis názvu midraše Berešit Raba (s. 20), ale to je maličký detail ve velmi hezké knížce. ■

Zdeněk Vojtíšek

NA PŘÍŠTĚ 1/2023

Dingir byl patrně první mezi českými časopisy, když se konspiracismem tematicky zabýval z odborného hlediska už roku 2016. Od té doby se ukázalo, jak je téma

konspirace a náboženství

důležité a jak rychle postupuje i akademická debata o něm.

Příští číslo s ní bude držet krok.

dostat i mezi časopisy hodnocené v akademickém světě ve vyšších kategoriích.

A úplně na závěr bych se asi měl omluvit kolegovi Vojtíškovu za svoji skepsi v době zakládání tohoto projektu.

Děkuji za rozhovor. ■

Mgr. **Jitka Schlichtsová** (*1988) je doktorandkou oboru filosofie náboženství na Evangelické teologické fakultě Univerzity Karlovy. Věnuje se studiu současného náboženského života a nových náboženských hnutí.